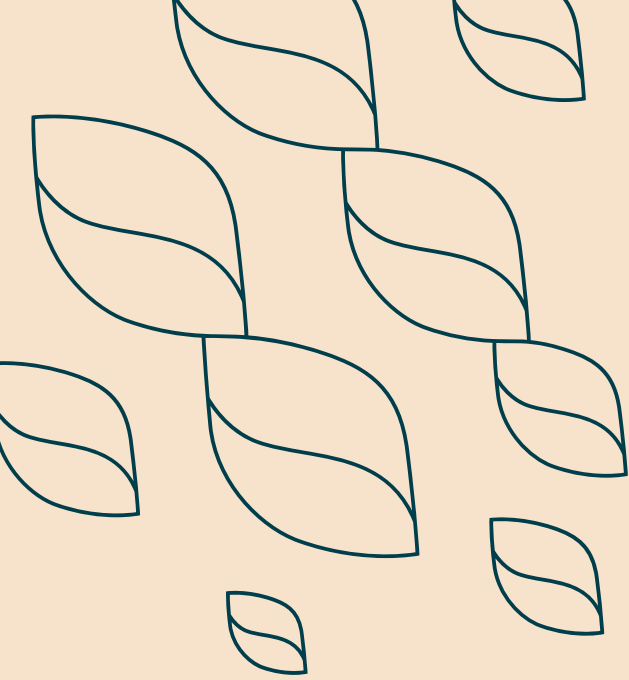




Lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu
SOSTE ry. Lasten terveystarkkajat
5.11.2021



YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 19

1. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaanlukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.
2. Tällaisten suojelutoimien tulisi tarvittaessa sisältää tehokkaita menetelmiä sosiaalisten ohjelmien perustamiseksi, joiden avulla lasta ja hänestä huolehtivia henkilöitä tuettaisiin, samoin kuin menetelmiä edellä kuvattujen lasten pahoinpitelytapauksen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi, hoitamiseksi ja jatkoseurannaksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi.



Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro. 13

- Väkivallan hyvin laaja määrittely
 - laiminlyönti, ruumiillinen väkivalta, henkinen väkivalta, kuritusväkivalta, seksuaalinen väkivalta, halventava kohtelu, väkivalta lasten keskuudessa, väkivalta tiedotusvälineissä, digitaalisesti välittynyt väkivalta, väkivalta laitoksissa ja järjestelmissä
- Yleiskommentissa väkivallaksi tunnistetaan aikuisten ja lasten harjoittama kiusaaminen, ml. tieto- ja viestintätekniikan välityksellä tapahtuva kiusaaminen
- Vastuun hyvin laaja määrittely
 - Väkivallan ehkäisystä on vastuussa se, jonka hoidossa lapsi on, ja jolla on selkeä, laillisesti tunnustettu, ammatillis-eettinen ja/tai kulttuurinen vastuu lapsen turvallisuudesta, terveydestä, kehityksestä ja hyvinvoinnista
 - Näitä ovat ensisijaisesti vanhemmat, sijaisvanhemmat, adoptiovanhemmat, islamilaisen lain mukaiset kafalah-huoltajat, huoltajat, suurperheen ja yhteisön jäsenet, oppilaitosten, koulujen ja varhaiskasvatuslaitosten henkilöstö, vanhempien palkkaamat lastenhoitajat, virkistys- ja urheiluseurojen valmentajat, mukaan lukien nuorisoryhmien valvojat, työpaikkojen työntekijät tai esimiehet ja huoltajan asemassa oleva (julkisen tai muun sektorin) laitoshenkilöstö, kuten terveydenhuollosta, nuoriso-oikeudesta, lastenhoidosta ja lastenkodeista vastaavat aikuiset. Jos lapset ovat ilman huoltajaa, valtio on tosiasiallinen huoltaja.



Lapsen oikeudet koulussa (art. 29 koulutuksen tavoitteista) ja harrastuksissa (art. 31 oikeudesta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin)

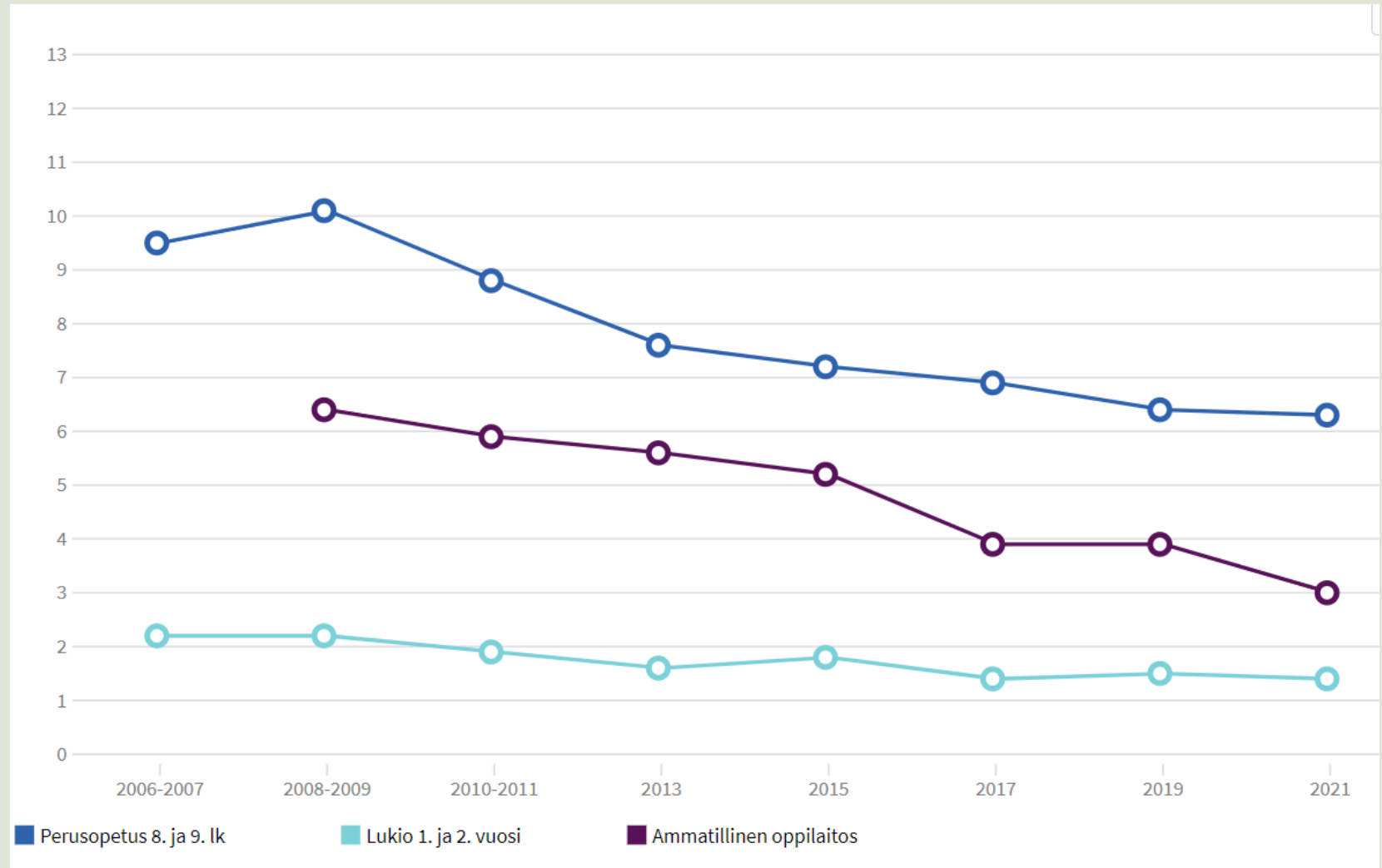
Lapset eivät menetä ihmisoikeuksiaan astumalla sisään koulun portista. (Yleiskommentti nro. 1, kohta 8.)

- Kouluissa on edistettävä väkivallattomuutta
- Koulu, jossa sallitaan kiusaamista tai muunlaisia väkivaltaisia tai syrjiviä käytäntöjä, ei täytä 29 artiklan 1 kohdan vaatimuksia (emt., kohta 19)

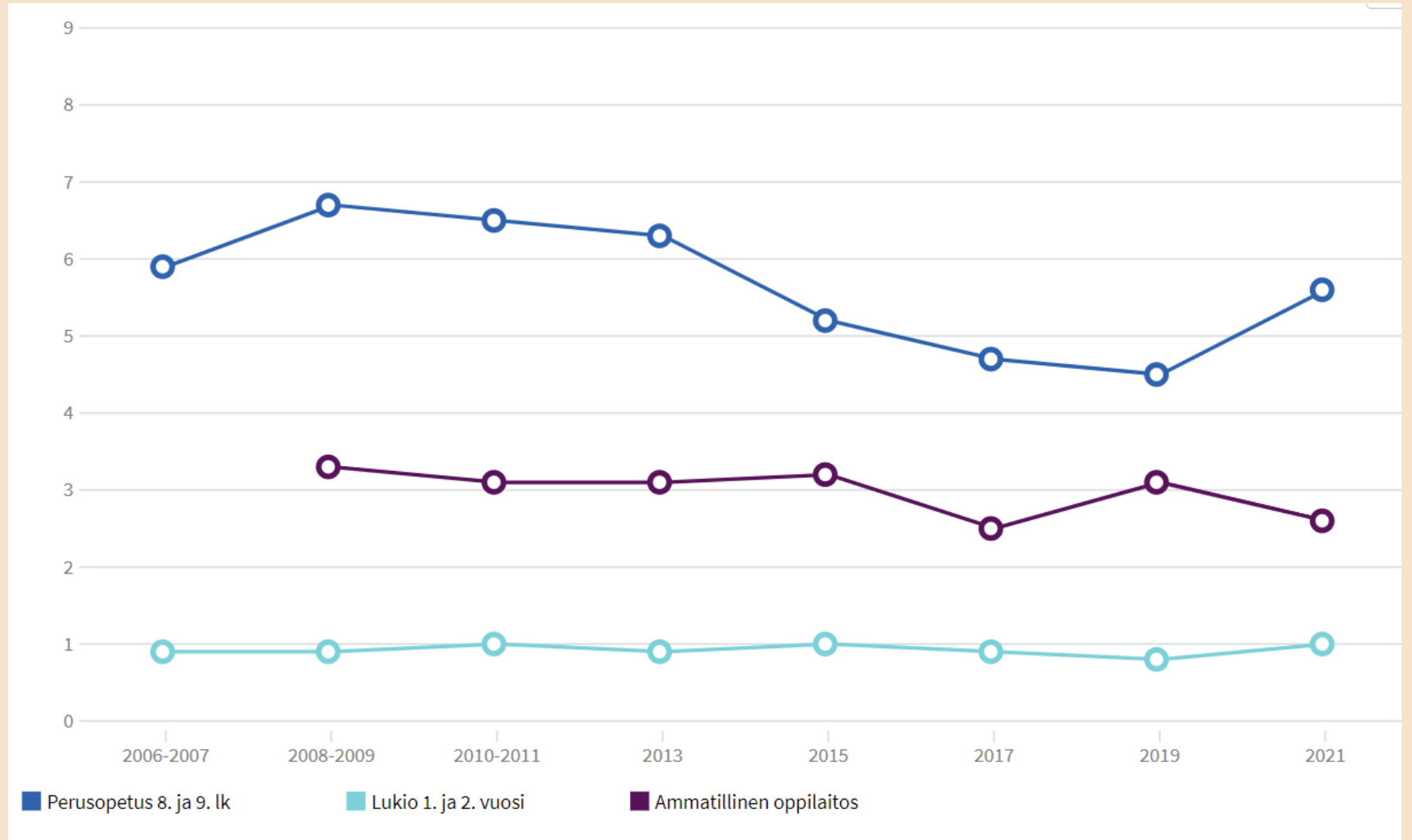
Toisten lasten harjoittama kiusaaminen voi myös merkittävästi estää lasta nauttimasta 31 artiklan mukaisista oikeuksistaan. (Yleiskommentti nro. 17, kohta 13.)

- Ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi keskinäiseltä väkivallalta.

Kiusattuna vähintään kerran viikossa (pojat, Kouluterveyskysely, THL)



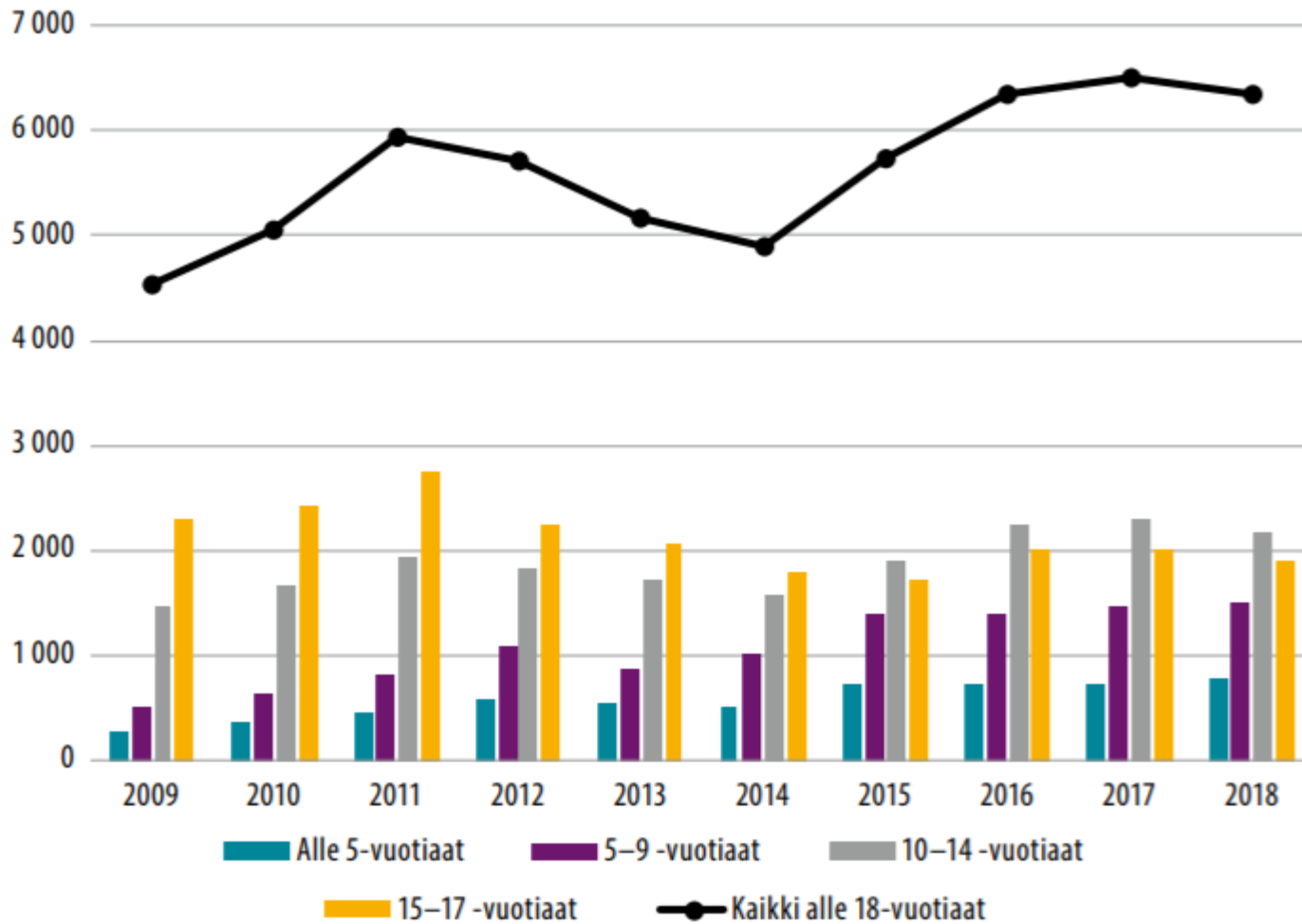
Kiusattuna vähintään kerran viikossa (tytöt, Kouluterveyskysely, THL)



Väkivallattomuus lapsen oikeutena

- Vaikka lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyllä on pitkä perinne (julistukset 1924 ja 1959 ja muut ihmisoikeussopimukset), eroaa artikla 19 aiemmista tulkintatavoista neljällä tavalla (Tobin & Cashmore 2019):
 - Paradigmasiirtymä uhrin ja suojellun asemasta ihmisarvoisen yksilön ja oikeussubjektin asemaan
 - Perheen ja lasta hoitavien tahojen voimallinen vastuutus
 - Laaja väkivallan lopettamisen vaatimus
 - Paradigmasiirtymä väkivallan yksilöpatologisesta mallista sen ekologiseen malliin: sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset tekijät tiedostetaan väkivallan osatekijöinä.

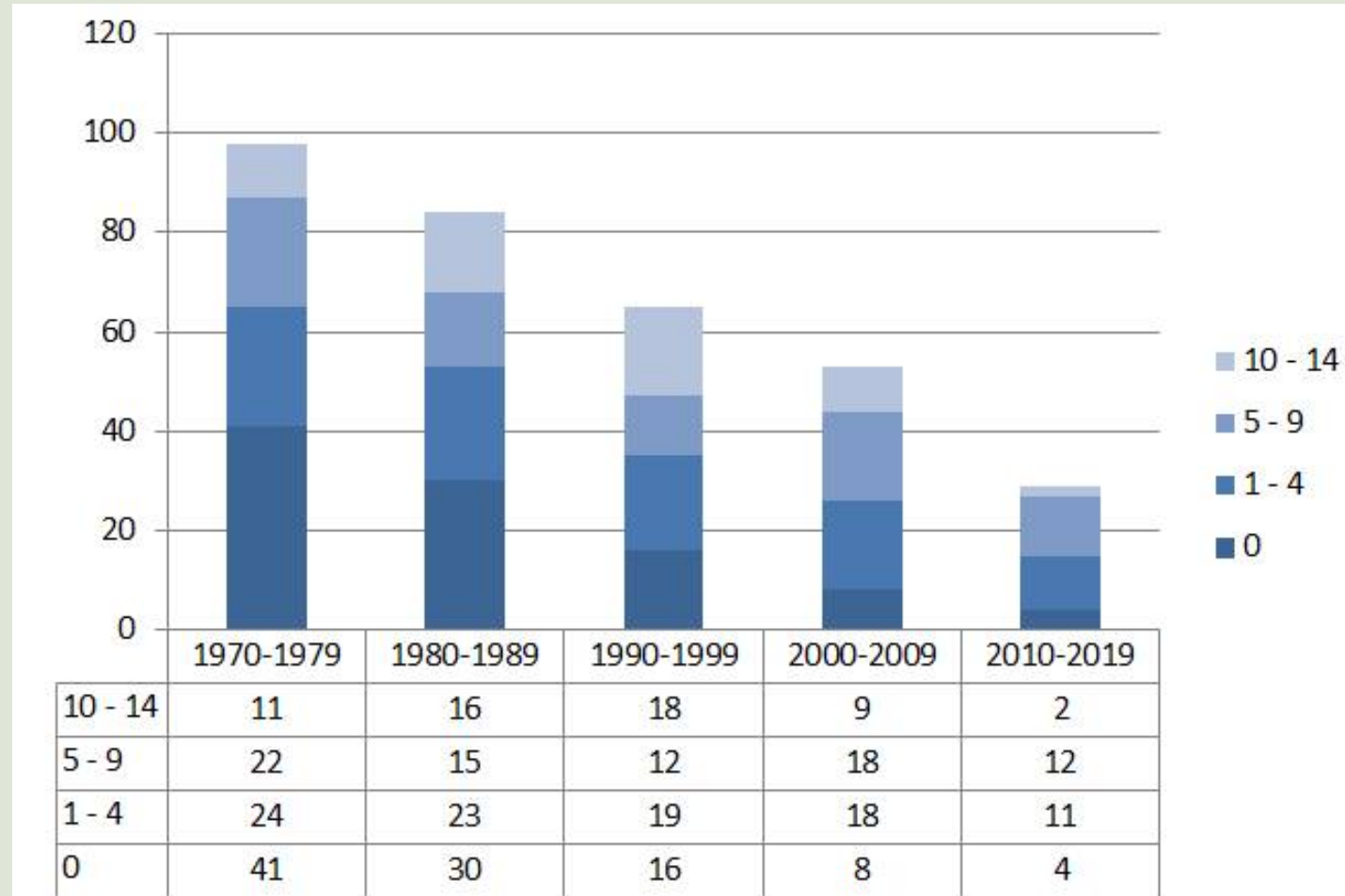




Kuvio 2. Lapset ja nuoret poliisin tietoon tulleiden väkivaltarikosten uhreina 2009–2018 (lähde: Suomen virallinen tilasto 2019).



Alle 15-vuotiaiden väkivaltainen kuolema (murha, tappo tai muu tahallinen pahoinpitely) 1970-luvulta 2010-luvulle (edit. Mika Gissler)





Lapsiin kohdistuvan väkivallan kehitys

- Yleisesti ottaen kehitys on ollut erittäin myönteistä niin asenteiden, koetun väkivallan kuin ilmi tulleen väkivallan osalta, mutta vuonna 2020 tapahtui käänne huonompaan
- Edelleen n. 10 % yhdeksäsluokkalaisista kertoo joutuneensa fyysisen pahoinpitelyn uhriksi, viikoittaista kiusaamista kertoo kokevansa yli 5 % 8. ja 9. luokkalaisista (Nuorisoriikoskysely, Kouluterveyskysely)
- Anonyymissa kyselytutkimuksessa (Peltonen ym. 2014) 6 % äideistä kertoi kohdistaneensa lapseensa vakavaa fyysistä väkivaltaa kuluneen 12 kk:n aikana
- Tuoreessa selvityksessä lasten retuuttaminen ja kovakourainen kiinnipittäminen olivat lisääntyneet, asenteet kuritusväkivaltaan olivat muuttuneet sallivammiksi, tietoisuus väkivallan rikollisuudesta nuorilla heikentynyt (Lastensuojelun Keskusliitto)
- Kaiken väkivallan (ml. kiusatuksi tulemisen) riski on suurempi, jos perheessä on kuormittavia tekijöitä, lapsella on jokin erityisominaisuus tai hän kuuluu vähemmistöön.

Uusia tuulia – puuhaa riittää

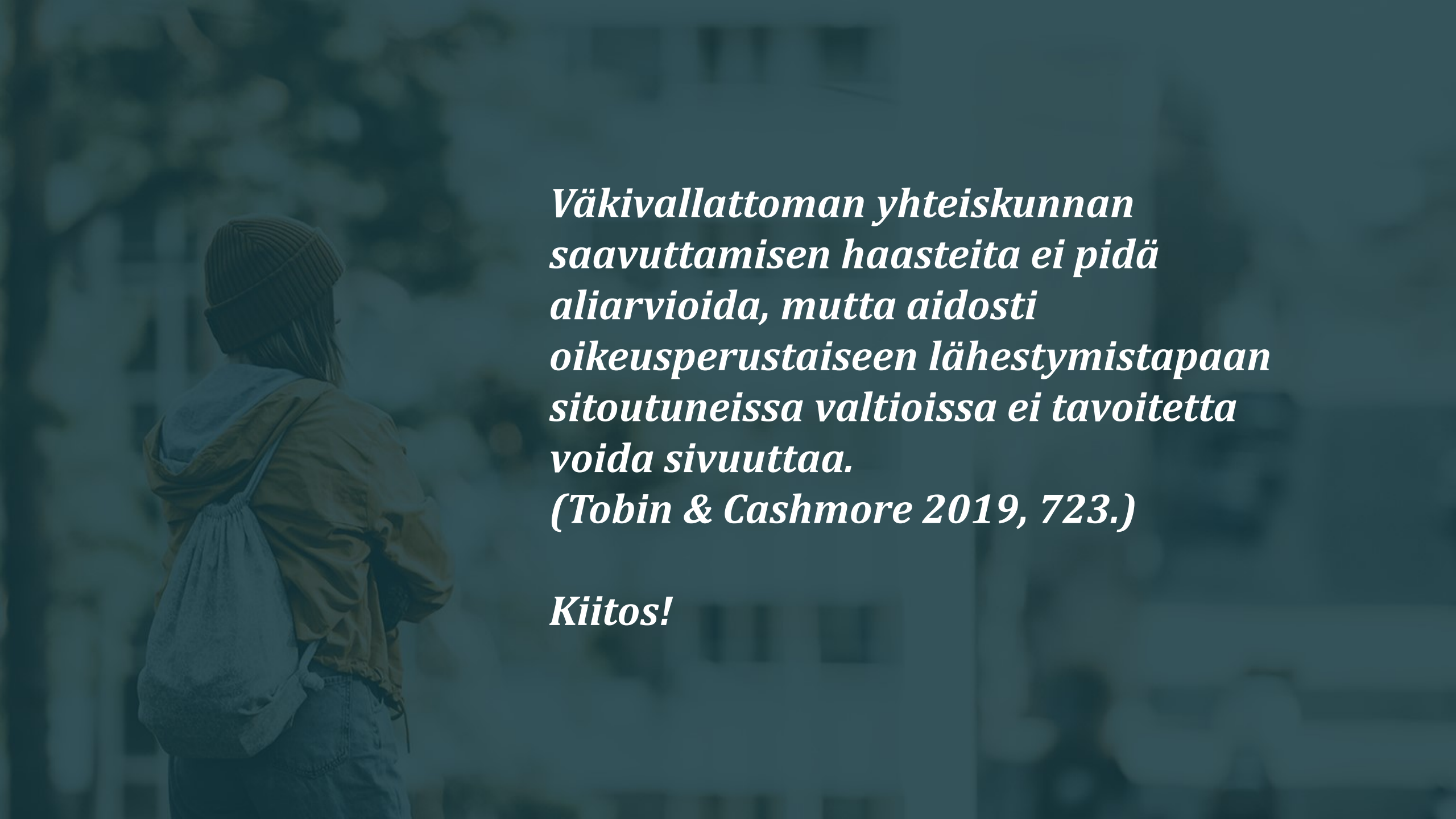
- 26.1.2021 julkaistiin kiusaamisen vastainen ohjelma (OKM ja useat ministeriöt)
- Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjelma (THL ja useat virastot)
- Monet paikalliset toimintatavat ja hankkeet
- Ohjelmilla on vain vähän painoarvoa, jos ne eivät jalkaudu käytäntöihin, eikä niitä aktiivisesti toteuteta
- Lopulta kyse ihmisten ihmisarvoisesta kohtelusta, toisten kunnioittamisesta, kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja hyvistä tavoista.





Mitä siis käytännössä on tehtävä?

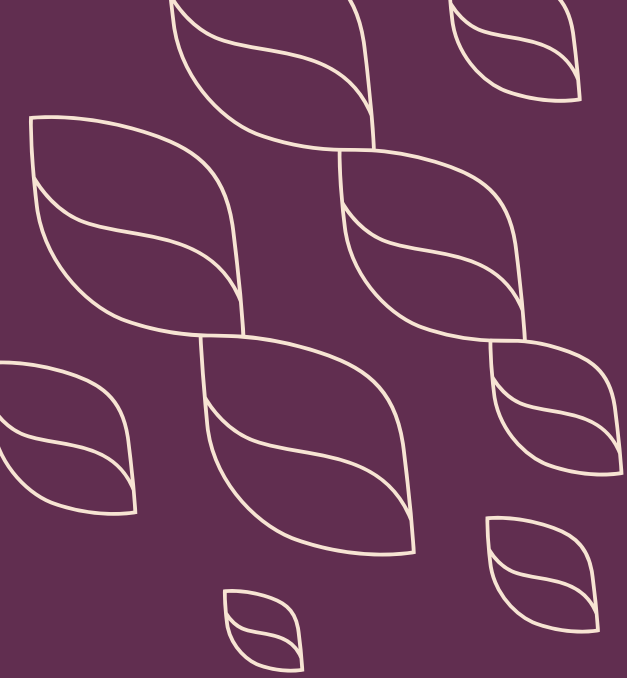
- Lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta velvoitteet ovat erityiset
- Toisin sanoen: väkivallan lopettamiseen täytyy ottaa kokonaisvaltainen, proaktiivinen ja inklusiivinen lähestymistapa, jonka luomiseen myös lapset itse osallistuvat
- Tavoitteena aidosti väkivallaton ja tukeva kasvuympäristö.



*Väkivallattoman yhteiskunnan
saavuttamisen haasteita ei pidä
aliarvioida, mutta aidosti
oikeusperustaiseen lähestymistapaan
sitoutuneissa valtioissa ei tavoitetta
voida sivuuttaa.*

(Tobin & Cashmore 2019, 723.)

Kiitos!



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Tobin, John & Cashmore, Judy (2019) The Right to Protection against All Forms of Violence. Teoksessa John Tobin (toim.) The UN Convention on the Rights of the Child. A Commentary. Lontoo: Oxford University Press, 687-724.

Yleiskommentti nro. 1 (2001) 29 artiklan 1 kohta: Koulutuksen tavoitteet. YK:n lapsen oikeuksien komitea. Epävirallinen käännös: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. <https://urly.fi/1PCM>

Yleiskommentti nro. 13 (2011) Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi. YK:n lapsen oikeuksien komitea. Epävirallinen käännös: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. <https://urly.fi/1PCT>

Yleiskommentti nro 17 (2013) Lapsen oikeudesta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin (31 artikla). YK:n lapsen oikeuksien komitea, 62. istunto. Epävirallinen käännös: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. <https://urly.fi/1NbW>

